

Miroslav Klindić, Zagreb

RAD DNEVNOG STACIONARA ZA CEREBRALNO OŠTEĆENU DJECU

Zavod za rehabilitaciju invalidne djece, Goljak 2 u Zagrebu, od godine 1946. tretirao je djecu s prirođenim i stečenim bolestima lokomotornog aparata, te djecu s preboljelom dječjom paralizom. Nestankom poliomijelitisa, a pritanjem sve većeg broja slučajeva sa simptomima oštećenja cerebralnog nervnog sistema, od godine 1961. zavod se počeo sve više orijentirati na tretiranje cerebralne dječje paralize. Raznovrsni slučajevi kronične cerebralne disfunkcije zahtijevali su kompleksan način rehabilitacije. Obuhvatiti obradom sve slučajeve u cjelini značilo je angažirati niz stručnjaka raznih specijalnosti. Postepeno je stvoren tim koji se specijalno bavi liječenjem, rehabilitacijom i edukacijom djece koja su obuhvaćena pojmom cerebralne infantilne paralize.

Naš se tim sada sastoji od liječnika specijaliste za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju, liječnika neurologa, liječnika ortopeda, pedijatra, konzi-lijarnog oftalmologa, otologa, te zubnog liječnika. Nadalje timu pripadaju: psiholog, socijalni radnik, fizio i radni terapeuti, medicinske sestre, logopedi, defektolozi-nastavnici i odgojitelji. Redovno se održavaju sastanci tima na kojima se obrađuju pojedini slučajevi i revidira se postojeći program rada za svako dijete. Članovi tima iznose svoja zapažanja nastala u toku rada s djetetom, i na osnovu toga postavljaju se daljnje smjernice tretmana za svaki slučaj pojedinačno. Zaključci tima unose se u medicinski dosje pacijenta koji se upotpunjava i foto-dokumentacijom.

Zavod s kapacitetom od 40 kreveta hospitalizira djecu u dobi od 3 do 15 godina iz raznih krajeva naše zemlje. Zbog potrebe dugotrajnog liječenja djeca su često vezana uz boravak u zavodu i tokom nekoliko godina, te ne smijemo izgubiti iz vida mogućnost negativnog utjecaja hospitalizacije na psihu djece. Zbog toga našu pažnju zaokuplja svakodnevna atmosfera u kojoj djeca žive i kako je doživljavaju. U nastojanju da se izbjegne osjećaj konvencionalnog bolničkog ambijenta, i potpuno nepokretna djeca nisu vezana uz krevet nego im se odgovarajućim pomagalicama, kolicima ili čak prenošenjem, ako je to potrebno, omogućuje

obavljanje dnevnih aktivnosti u adekvatnim prostorijama: dvorani za medicinske vježbe, hidroterapiji, radnoj terapiji, kod logopeda, psihologa, ili pak u školi gdje je vrlo često potreban specijalni položaj tijela, bilo u sjedećem ili ležećem stavu. Preostali dio dana provode u prostoriji za dnevni boravak, a u krevet se vraćaju tek u vrijeme određeno za spavanje.

Usmjeravanjem rada zavoda u smislu tretiranja specijalno djece ome- tene u psihofizičkom razvitku, kapacitet zavoda postaje premali da bi mogao smjestiti na stalni stacionar sve nove slučajeve koji su se pojavili i koji bi spadali u njegovu domenu. Kao najpovoljnija forma u provo- đenju rehabilitacije u tom momentu ukazao se dnevni stacionar, u svi- jetu vrlo uobičajeni način, a u našoj zemlji jedino proveden u našem zavodu koji obuhvaća djecu s područja grada Zagreba. Djeca se prevoze vozilima zavoda s čitavog područja grada Zagreba u jutro u 8,30 sati i uključuju se u cjelodnevni program koji ih okupira sve do 17 sati poslije podne, kad se ponovo odvoze svojim kućama.

U dnevni se program rada djeca uključuju više individualno nego grupno, zavisno o naravi i intenzitetu oštećenja i dobi, po određenom pla- nu koji obuhvaća vježbe u bazenu, dvorani za medicinsku gimnastiku, logopedski tretman, odgoj i obrazovanje, psihosocijalna testiranja i radnu terapiju. Ulažu se maksimalni naponi na osposobljavanju djece i njihovu samozbrinjavanju, tako da su djeca stalno pod stručnim nadzorom, čak i u slobodno vrijeme i u vrijeme obroka. Posvećuje se pažnja odgoju djece u tom smjeru da ih uposli oko pomaganja jednih drugima, daju im se razna zaduženja, naravno prema njihovim mogućnostima, radi stjecanja radnih navika i osjećaja odgovornosti.

U radnoj terapiji provodi se funkcionalna i radna terapija, a kod dje- ce u završnim godinama škole i pretprofesionalno usmjeravanje. Također se izrađuju jednostavnija pomagala, kao što su korekcione i fiksacione udlage. Svake godine pri završetku škole, radna terapija i škola organi- ziraju izložbu pedagoških pomagala i dječjih radova koji su nastali kao rezultat njihova rada u školi i radnoj terapiji.

Škola pri ovom zavodu osnovana je godine 1946. U početku svoga rada bila je namijenjena odgoju i obrazovanju tjelesno invalidne djece. Dalj- nji razvoj škole identičan je razvoju zavoda. Škola mijenja svoj profil, te uz redovni odgoj i obrazovni rad uvodi i specifični oblik odgoja i ob- razovanja za djecu ometenu u psihofizičkom razvoju, jer je u populaciji cerebralno oštećene djece veći procent mentalno nedovoljno razvijenih.

S obzirom na strukturu djece, odgojno obrazovni rad odvija se u tri smjera:

A. Tjelesno invalidna djeca s normalnom inteligencijom, s kojima se realiziraju opći ciljevi odgoja i obrazovanja, utvrđeni po principima odgovarajućih osnovnih škola, uz prilagođen stručni rad i pretprofesionalno osposobljavanje, te ublažavanja subjektivnih posljedica, kao popratnih pojava tjelesne invalidnosti. Toj grupi redovne osnovne škole pripada 51 učenik.

B. Tjelesno invalidna djeca s kombiniranim defektima nedovoljne mentalne razvijenosti uz ostale popratne defekte, kao što su logopatija, slabovidnost, redukcija sluha, s kojima se ostvaruju posebni ciljevi odgoja i obrazovanja, prema programu specijalnih škola. Toj grupi pripada 31 učenik.

C. U posljednje dvije godine organizirali smo odgojno-obrazovni rad s djecom koja nisu školski obveznici zbog većeg mentalnog oštećenja, sa QI ispod 0,50. Toj grupi pripada 19 djece. Jedina svrha rada s tom djecom je opismenjavanje i stjecanje osnovnih odgojnih i radnih navika, a zapaženi nam rezultati ukazuju da naša nastojanja nisu bila uzaludna.

Pored redovnog odgojno-obrazovnog programa djeca imaju organizirani rad i na drugim aktivnostima: foto-sekcija, muzička grupa, literarna sekcija, organiziran je sportski život, rekreacija, izleti, posjete muzejima i raznim javnim priredbama. Svake godine u toku ljetnih školskih praznika sva djeca provode 21 dan na moru, gdje se uz rekreaciju i igru nastavlja medicinski dio rehabilitacije, pod nadzorom odgovarajućeg stručnog osoblja.

U rehabilitaciji općenito još jedan faktor ima važnu ulogu, a to je vrijeme, tj. dob djeteta kada je započeta rehabilitacija. Pravilo je: što se ranije počinje, rezultati su sigurniji. U samom početku našeg rada taj tako značajan moment gotovo je uvijek izostao, jer nakon otkrivanja obojenja djeca su godinama bila tretirana po pedijatrijskim ambulanta-ma samo medikamentoznom terapijom ili uopće nisu bila obuhvaćena nikakvom terapijom. U zavod su uglavnom stizali manje-više zapušteni slučajevi.

Da bi se sistematski obuhvatio problem dječje cerebralne paralize na području grada Zagreba, zavod je godine 1962. proveo akciju za otkrivanje novih slučajeva u suradnji s dječjim dispanzerima domova narodnog zdravlja i socijalnom službom. Roditelji bolesne djece rado su se odazvali i prihvatili pomoć. U dogovoru s roditeljima prišlo se organizaciji rehabilitacije djece u obliku dnevnog stacionara. Počeli smo sa 20 djece s područja grada koje smo prevozili s jednim manjim autobusom. Kako je svakodnevno broj djece rastao, morali smo proširiti prijevoz, tako da danas imamo preko 70 djece koje prevozi jedan manji autobus i troja sanitetska

kola »COMBI«. Na taj je način omogućen dnevni tretman djece, a djeca uz to ostaju u kontaktu s porodicom, što smatramo osobito važnim, ne samo zbog emotivne veze s porodicom, nego i zbog aktivnog sudjelovanja roditelja u rehabilitaciji njihove djece.

O tome koliko je važan moment uključivanje roditelja u rehabilitaciju, moglo bi se mnogo govoriti. Polazeći od činjenice da će stalnim izbivanjem djeteta iz kuće mnogi roditelji zaboraviti svoje roditeljske dužnosti, još više udaljiti dijete od porodice kao najoptimalnijeg miljea za formiranje ljudske ličnosti. Uslijed neupućenosti, roditelji sami ponekad otežavaju rad stručnom osoblju na štetu vlastitog djeteta, zbog nepoznavanja prirode bolesti ili raznih zabluda i predrasuda, te sklonosti krivim tumačenjima o povezanosti fizičkog invaliditeta i promjena u karakteru čovjeka. Uzrok karakternim promjenama često leži u neadekvatnom prilaženju malom bolesniku i lošem stavu okoline prema njegovu invaliditetu, pa promjene karaktera nastaju kao posljedica niza uzajamnog djelovanja i reakcije okoline i bolesnog djeteta. Za razliku od toga ima karakternih promjena koje su posljedica organskog oštećenja. Kada se još na bolesnu psihu djeteta superponiraju svi ti elementi, poteškoće se udvostručuju i nastaju prave zapreke na osposobljavanju bolesne djece.

Sve to ističemo samo zato da naglasimo kako se ne smije zanemariti i rad s roditeljima. Stručni tim zavoda stavio je sebi u zadatak zdravstveno prosvječivanje roditelja, upoznavajući ih sa suštinom bolesti njihove djece, te s osnovnim principima i potrebom kompleksne rehabilitacije. Organizirano je niz predavanja o ulozi i značenju roditelja kao važnom faktoru u rehabilitaciji djece. Organizirajući sastanke s roditeljima, oni mogu stalno pratiti tok rehabilitacije svog djeteta. U individualnom kontaktu sa stručnim radnicima zavoda roditelji dobivaju savjete od nastavnika, logopeda, psihologa, socijalnog radnika, defektologa, fizio-terapeuta i liječnika, da bi i sami mogli raditi na osposobljavanju svog djeteta kada je ono u kući. Praktičnim su podučavanjem roditelji naučili kako će djetetu staviti longetu, aparat ili improvizacijom omogućiti adekvatan položaj djeteta ili njegova ekstremiteta.

Mnogo djece još nije obuhvaćeno tretmanom posebno za malu djecu. Rano započinjanje liječenja danas je općenito prihvaćen princip. Zbog toga zavod ima u skorjoj budućnosti namjeru da proširi rad dnevnog stacionara uz smanjenje bolničkog stacionara, te da uvede ambulantni rad za sasvim malu djecu, već u dojenačkoj dobi, zatim da proširi ambulantni dijagnostički rad u suranji s klinikama Medicinskog fakulteta.

Cerebralna paraliza predstavlja danas najveću skupinu djece s oštećenjem u pokretnosti, a broj oboljelih toliko je znatan da predstavlja medicinski i socijalni problem.

Stručni radnici našeg zavoda inicijatori su osnivanja društva za pomoć djeci oboljeloj od cerebralne paralize koje će u mnogome pomoći na rješavanju tog problema, prvenstveno roditeljima, jer je njima taj problem najbliži, zatim čitavom društvu, okupljajući stručnjake raznih profila koji rade na tom području i zbližavanjem ustanova koje tretiraju oboljelu djecu. Društvo treba da okupi javne radnike i ostale građane koji će svojim zalaganjem pomoći da se pokrene jači interes javnosti za te probleme, a taj će interes dovesti do povećanja društvene brige za oboljelu djecu te poboljšati stručni i naučni rad na tom području.

Miroslav Klindić, Zagreb

ACTIVITY OF DAILY TREATMENT IN HOME FOR CEREBRAL PALSIED CHILDREN

SUMMARY

The organization and work of the Institute for the rehabilitation of children with cerebral palsy Goljak-Zagreb has been explained by the author. Founded in 1946 as an institution for the rehabilitation of children with sequellae of poliomyelitis and other orthopaedic diseases, changed gradually since 1961 the field of activity taking in charge the rehabilitation of children with cerebral palsy.

The whole-day treatment has been chosen as the method of choice, including 70 children from Zagreb as out-patients and 40 as in-patients from the Zagreb area. The whole-day treatment enables the physical therapy and special education, at the same time the child remains a part of the family, and the parents and other family members participate in the process of rehabilitation.

Owing to multifunctional damages of such children (physical, sensory, perceptual, defects and communication impairment) the medical and educational teams are composed of all necessary experts.